

Elsa Gretškina 15 aastat hiljem

ENSV haridusminister Elsa Gretškina sai 80. aastatel kurikuulsaks venestamispoliitika elluviijana nr 1. Täna juhib 63aastane proua noorusliku õhinaga vene erakooli Polüloog.

Kas erakooli pidamine tasub ära? Kuna siit lähevad ellu haritud ja intelligentsed inimesed, siis kindlasti tasub. Mis rahalisse poolde puutub, siis muidugi mitte. Ühe õpilase koolitamine läheb kuus maksma 3000 krooni. Õppemaks on 700. Elame krediitidest. Ots otsaga tuleme kokku ehk paari aasta pärast.

Alustasime alles möödunud aasta sügisel. See, õppeaasta määrab suuresti meie tuleviku – kui saame selle läbi, siis jääme ka püsima. Kuidas Te siis selgitate lastevanematele, et nende võsukeste koolitamiseks on parim kool just Polüloog, mitte riigikool? Kuidas te neid enda juurde meelitate? Te leidsite õige sõna, mõnes mõttes on see tõepoolest meelitamine. Ka haridusteenuste osutamisel kehtib Eestis turumajandus.

Esmalt meelitame me oma pedagoogilise programmiga. Kui vene pere on otsustanud siduda oma saatuse Eestiga, siis ilmselt mõistab ta, et Eesti vajab just haritud inimesi, nemad on konkurentsivõimelised.

Meie teine eelis on see, et Polüloog on täispäevakool, õppepäev kestab üheksast viieni. Suund on individuaalsete õppeprogrammide loomisele, me tegeleme iga õpilasega nii palju kui võimalik. Enamik Eesti erakoole on venekeelsed. On see tingitud sellest, et venelastel on raskem Eestis oma kohta leida?

Arvan, et jah. Ilmselt on venekeelsed inimesed hakanud praegu endalt küsima: kes ma siin olen? On tekkinud probleemid enda identifitseerimisega Eestis. Paljud soovivad siin kultuuriliselt adapteeruda, on tekkinud selged arusaamad, kuidas ja kes olla, mida endast kujutada.

Usun, et peagi hakkab rohkem tulema ka eesti erakoole. Need püüavad ilmselt pakkuda riigikoolist laiemat hariduskallakut. Riik lihtsalt ei suuda kõiki nõudmisi rahuldada.

Kas Teie kooli lõpetajad valdavad hästi eesti keelt?

Päris kindlasti. Kohe alguses, kui me alles rääkisime kooli loomisest, pidasime seda esmatähtsaks. Eesti keele õpetamise tase eristab meid teistest tundvalt. Meil on väga tugevad eesti keele õpetajad.

Omal ajal viidi just Teie juhtimisel ellu totaalset vene keele õpetamist. Totaalsest vene keele õpetamisest rääkides tuleb lähtuda tollasest situatsioonist. Muidugi, mina ennast sellest eraldada ei saa. Ma ei varja – kui mind partei keskkomiteest haridusministeeriumisse suunati, oli üks mu peaaesandeid vene keele kui teise emakeele õpetamise (kakskeelsuse) programmi elluviimine.

Ma ei taha ennast kuidagi õigustada või paremas valguses näidata, kuid ma võin öelda, et olin tolleks ajaks juba küllaltki täiskasvanud inimene. Kui läksin haridusministriks, olid mul juba kindlad tõekspidamised välja kujunenud. Eks voola ju minuski eesti verd.

Oma sisulist süvenemist ministritöösse alustasin ma ikkagi koos kolleegidega sellest, et hakkasime

põhjalikult uurima eesti keele ja kirjanduse õpetamise olukorda eesti koolides. Seejärel uurisime eesti keele õpetamist vene koolides. Ja alles siis hakkasime tegelema vene keele õpetamisega eesti koolides.

Tõsi küll, oli mitmeid NLKP (järelkult ka EKP) keskkomitee otsuseid, mille peale tuli väga kiiresti tegutsema hakata.

Praegu räägite eesti keelt üllatavalt hästi. Pärast ministriametisse asumist esinesite Te Eesti Televisioonis vene keeles.

Ma ei mäleta seda, kuid see võis nii olla. Eesti keelt hakkasin ma ju õppima alles Eestis. Mis siin salata, päris korralikult omandasin ta siis, kui olin juba mõnda aega minister olnud.

Hiljem oli mul juba ükskõik, mis keeles rääkida. Olen eesti keeles väga palju lugenud ja suhelnud. Käisin tihti koolides, kohtusin õpetajate, õpilaste ja lastevanematega. Ka ministeeriumis oli suhtlemiskeeleks eesti keel.

1980 võttis EKP keskkomitee vastu salajase määruse vene keele õpetamise tõhustamisest. Kas Te osalesite selle väljatöötamisel?

Minu jaoks see otsus salajane ei olnud, olin keskkomitee liige ja pidin seda teadma. Siiski, ka tollal sai midagi teha, heas mõttes teha, ja arendada küllaltki sisulist dialoogi eesti ja vene koolide vahel.

Nüüd, hakates tegelema venekeelse haridusega, analüüsisime seda olukorda detailselt. Vaatame hetkeks tagasi. Too poliitika osutus ka vene kooli osas väga kahjulikuks. Tegemist polnudki mitte niivõrd venestamise kui just sovjetiseerimisega. Vene kooli suhtes osutus see denatsionaliseerimispoliitikaks.

Praegu pole tõelist vene kooli ei Eestis ega Venemaal. Pole meilgi kuskilt šnitti võtta.

Eesti õpilased võtsid Teie ministriks määramise valuliselt vastu.

Need õpilasrahutused langesid kokku Hirvepargis toimunuga, Poola sündmustega ja ei mäletagi, millega veel. Mulle helistati tollal väga palju, ähvardati: “Kas lähete ära, või me hävitame teid füüsiliselt.” Ühele kõnele vastasin, et kui teil on selle asjaga kiire, siis minu marsruut on selline ja selline. Ja et mul pole ihukaitset. Nagu näete, olen elus.

Autojuht, kes Teile hommikuti koju järele sõitis, oli ju olemas?

Ei olnud. Tuletage meelde, see oli augustis 1980. Enne õppeaasta algust toimusid kõiksugused nõupidamised. Töötasin poole ööni, hommikuti läksin tööle väga vara. Bussiga. Sügisel 1980 heideti Tallinna keskkoolidest välja hulk Teie määramise vastu protesteerinud õpilasi. Milline oli Teie osa selles? Ministeerium sellega ei tegelenud. Me muidugi teadsime, et sellised ebameeldivad asjad toimuvad.

Sügisel 1980 valmis “40 kiri”, mille autoreid hiljem taga küsiti. Kirja põhjustas venestamispoliitika, mille üks elluviijaid olite Teie.

Ausalt, mina ei lugenud seda kirja

TUNNUSTUS VENESTAMISE EEST: Ülemnõukogu presiidiumi esimees Johannes Käbin annab 1982. aastal Elsa Gretškinalle üle aukirja. Valveseisangus ülemnõukogu presiidiumi sekretär Viktor Vaht.

keskkomitees, vaid ühe Tartu tuttava juures. Seega ma teadsin sellest, ent kellegi represseerimisest osa ei võtnud. Usun, et paljud keskkomitee liikmed ei saanudki “40 kirja” lugeda.

80. aastatel pidid koolidest lahkuma ka paljud pedagoogid, kelle maailmanägemine ei olnud parteile vastuvõetav. Milline oli haridusministeeriumi osa õpetajate vallandamisel?

Ei mingisugune, minu südame-tunnistus on selles osas puhas.

Kes nad siis vallandas, kas haridusosakonnad? Või koolidirektorid KGB nõudmisel?

Ma ei osanud tollal neid asju selle pilguga vaadata. Igatahes mitte haridusosakondade juhid. Meil oli koostöö pedagoogilisest vaatevinklist vaadatuna.

Millised privileegid olid tollal ministril?

Ainus privileeg oli suur vastutus. Igapäevamõistes privileegiks oli auto, juht, puhvetid keskkomitees

ja ministrite nõukogus. Puhveteid varustati enam-vähem ühtmoodi. **Oleks loogiline, et haridusministril oleks pedagoogiline haridus.** Uuest ENest selgub, et teie kõrgharidus on parteiline. Olen lõpetanud ka Tallinna pedagoogilise instituudi. Minu esimene eriala aga oli toiduainetetööstuse tehnik-tehnoloog. Lõpetasin Leningradis tehnikumi ja isa soovil palusin end Eestisse suunata. Isa tahtis, et vähemalt üks lastest tema kodumaale läheks.

Eestis töötasin likööri- ja viinategahes tsehhijuhatajana, hiljem lõpetasin pedagoogilise instituudi vene keele ja kirjanduse alal. Tahtsin minna Leningradi edasi õppima, ent mind võeti komsomolitööl.

Kuidas saab võtta inimest tööle vastu tema enda tahtmist?

Kallist inimene, te olete noor, te olete teisest ajastust. See oli 1951. Teie ajal käisid asjad muidugi teisiti.

Hiljem lõpetasin Moskvast, juba täiskasvanud inimesena, ühiskonna-

ELSA GRETŠKINA: (15. IV 1932, Leningradi oblast), NLKP liige (1954). Oli 1953-67 komsomoli- ja parteitööl. Õppis 1967-70 NLKP KK ühiskonnateaduste akadeemias. 1970-72 EKP Tallinna linnakomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja, 1972-74 EKP KK propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja asetäitja ning 1974-80 teaduse ja õppeasutuste osakonna juhataja. 1980 Eesti NSV haridusminister. EKP KK liige a-st 1976. ENE 3. kd, 1988

teaduste akadeemia. Kaitseisin ka kandidaativäitekirja ülemineku-perioodist. See oli väga huvitav teema, aastatest 1917 - 1936, ja kajastas keskkihte, väikeettevõtlust ning kõike, mis sellega seotud. Muidugi NLKP juhtiva ja suunava käe all.

Kas puudutasite ka repressioone, mida väikeettevõtjate suhtes tol ajal rakendati?

Ei. Ma uurisin majanduselu. Loomulikult ei saanud poliitikast mööda. Peamiselt oli väitekirja väikeettevõtluse ajaloost. Ettevõtjate mahalaskmist väitekirja muidugi ei kajastanud.

Teate, minu arvates oli rohkem kui üks põlvkond inimesi, kes tõsiselt uskusid, et nii on õige, et nende saatuse üle otsustatakse. Oldi harjunud, et sinna, kuhu saadab partei, sinna ka minnakse. Ise oma elu ja saatust valida ei olnud kombeks.

Kas Te ise uskusite seda jaburdust kommunismist, ülemaailmsest revolutsioonist, peagi saabuvast inimkonna üleüldisest õnnest?

Teatud ajani uskusin. Kui asusin tööle EKP keskkomiteesse, olid mu hingelises elus toimunud muutused. Põore toimus, kui õppisin ühiskonnateaduste akadeemias. Te ei kujuta ette, mis vaidlusi peeti Lenini-nimelises raamatukogus. Räägiti sellest, millest loengutel vaikiti.

Kui keskkomitee töötaja pidin ma mõistagi ka hiljem mängureegleid järgima, sõltumata sellest, mida ma ise asjast arvan.

Kuidas lõppesid Te suhted kommunistliku parteiga?

Tegemist oli automaatse väljaastumisega, mis langes kokku äratulekuga ministeeriumist 1988. Poliitikast olen ma väljas. Tahan tegeleda sellega, mida oskan.

Te olete Eesti kodanik.

Jah, minu isa sündis Eestis. Ta lahkus siit lapsena Peterburi.

Seega Teil enese määratlemisega probleeme ei tekkinud?

See ei olnud küsimus, mida arutada. **Kas Te kahetsete aega, mil Te eestivaenulikkude poliitikat ellu viisite?**

Ei, see on minu elu. Elulugu ei saa tagasi keerata. Ajaloos ei ole sõna “kui”. Iga etapp elus annab mingi kogemuse, ka parteiline etapp.

ALLAN TERAS